

Creatie van de koning

van prins Pils tot Willem-Alexander I

Volgens hemzelf is er ‘nergens ter wereld een opleiding tot kroonprins’. Maar hoe werd Willem-Alexander dan klaargestoomd voor het koningschap van Nederland?

{Dit verhaal verscheen eerder in Esquire 5 2013. De meeste - vaak nooit eerder gepubliceerde - archieffoto's in dit artikel zijn gemaakt door fotograaf Hans Peters. Samen met journalist Rob Knijff bracht hij het boek De onbezorgde jaren uit.}

Prinses Beatrix met haar zoon in de kinderwagen op Drakensteyn, 1968

Willem-Alexander Claus George Ferdinand Prins van Oranje Prins der Nederlanden Prins van Oranje-Nassau Jonkheer van Amsberg. Die namen krijgt Willem-Alexander bij zijn geboorte op 27 april 1967. De titel die erbij hoort, Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje, tekent zijn toekomst uit. Vanaf het allereerste moment is hij op weg naar het ambt dat zijn moeder tegenover de leden van de Staten Generaal omschrijft als 'een functie waar geen mens om vragen

Zich daarvan nog onbewust, groeit Willem-Alexander op in en rondom Kasteel Drakensteyn in het Baarnse Lage Vuursche. Samen met zijn broers Friso en Constantijn. Die jaren zouden zijn gelukkigste blijken.

In de armen van zijn geliefde vader Prins Claus.

Hij trekt vooral naar zijn vader, die auto's en skelters van hout voor hem en zijn broers bouwt, en vaak met ze buiten speelt. Aan de eettafel weet hij zijn moeder op de kast te krijgen door de Van Kooten en De Bie-typetjes Jacobse en Van Es, vrije jongens uit Den Haag, te imiteren. Plat Haags - Beatrix is er niet van gediend, blijkt uit het boek *Alexander* dat Renate Rubinstein op verzoek van de Rijksvoorlichtingsdienst schreef ter gelegenheid van zijn achttiende verjaardag. Als zijn moeder Willem-Alexander maant normaal te praten, antwoordt hij: 'Kijk naar je eigen manier van praten, vind je dat normaal?'

'Vrije jongens', de ironie zal hij op die leeftijd nog niet door hebben. Het is een tijd dat Willem-Alexander nog daadwerkelijk vrij is.

Maar aan de onbezorgde jaren op Drakensteyn komt een einde als Beatrix door de abdicatie van haar moeder het koningsambt over moet nemen, en het gezin verhuist naar Den Haag, naar Huis ten Bosch.

Willem-Alexander gaat samen met zijn broers naar het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum. Toenmalig rector Paul Gerretsen krijgt een telefoontje: 'De koningin wil u spreken.' In *Willem-Alexander, Van prins tot koning*, zegt Gerretsen dat de koningin zelfs met alle docenten wilde kennismaken om hen te vertellen dat haar kinderen vooral als normale kinderen behandeld dienen te worden. Een dergelijke waarschuwing zou ze overigens wel vaker afgeven in het leven van haar zoon. 'Gewoon strafwerk dus, als ze het verdienen.'

Willem-Alexander fietst op zijn eerste middelbare schooldag naar het Vrijzinnig-Christelijk Lyceum

Geschiedenisleraar Louwrens Schaaphok omschrijft Willem-Alexander in hetzelfde boek als een ‘ongepolijste ruwe bolster’. ‘Branie-achtig. Hij was erg amicaal met de mensen waar hij een goede band mee had. Met de mensen die daarbuiten vielen had hij niets. Die negeerde hij, of ontlokte hij een reactie om te laten merken dat hij fysiek wel tot iets in staat was.’

Als zijn vader met ‘klachten van depressieve aard’ wordt opgenomen in het ziekenhuis, gaat het met Willem-Alexander slechter op school en vermoedelijk ook thuis. Hij verwoordt het zelf tegenover Rubinstein als: ‘Ik vond mijzelf niet lastig. Mijn ouders vonden zichzelf niet lastig. Maar we vonden elkaar wel erg lastig.’ Hij wil weg. Weg van het prins zijn, van het toekomstig koning zijn, en dus weg uit Nederland. Hij kent wat mensen die op een internationale school op Wales zitten, het Atlantic College. Dat wil hij ook. Zijn ouders vinden het een goed idee.

*

In Wales probeert Willem-Alexander vooral zo normaal mogelijk te doen. In jeans en trainingsjack komt hij onder grote belangstelling van de pers aan. Het Atlantic College is gehuisvest in een dertiende-eeuws kasteel dat wordt omgeven door een groot bos en de zee. Toenmalig Koninklijk Huisverslaggever bij de *Telegraaf* Rob Knijff ging erheen:

‘Toen we aankwamen, was er net een rugbywedstrijd aan de gang. De prins droeg een met modder besmeurd shirt en dook op de bal. Zijn tegenstanders doken bovenop hem, en riepen “*We’ve got the prince! We’ve got the prince!*” Het ging in een uiterst gemoedelijke sfeer en de prins was duidelijk op zijn gemak. Later die dag bezocht ik het dorpscafé waar Willem-Alexander, die nog niet wist wie ik was, binnenliep. Hij werd vrolijk door de waard begroet – ze waren duidelijk geen onbekende van elkaar.’

Dat klopt, zou Rubinstein later schrijven. Willem-Alexander zit er vaak, en hoewel hij nu met vrienden binnenwandelt, is hij vaak ook alleen. Een *loner*, is hij soms. Knijff: ‘Pardoes kwam hij naast me zitten. Wetende dat hij juist journalisten was ontvlucht, heb ik mij als Deense student voorgedaan. Dat vond-ie wel grappig. Hij zei dat hij zelf uit Holland kwam en dit weekend zijn ouders zou bezoeken. Prompt begon hij zich als een echte ambassadeur van Nederland voor te doen. Wat voor een belangrijke economische rol Schiphol wel niet vervulde, en meer van zulks. Ha, bijzondere vent, dacht ik.’

'The Prince' tijdens een life guard-training van zijn school in Wales

Willem-Alexander was gemakkelijk in de omgang, zegt toenmalig directeur Colin Jenkins tegen het Belgische tv-programma *Royalty*. Hij was *'probably not the hardest working student I've ever met in my whole life.'* Daarna: 'Noch was hij de meest luie.'

Dat is diplomatiek voor: Willem-Alexander was een zeer gewone student. Veel interessanter is het dus om te kijken naar zijn eigen kijk op de toekomst. Renate Rubinstein ging in opdracht van het Koninklijk Huis en de Rijksvoorlichtingsdienst naar Wales om hem uitgebreid te interviewen.

Hij zegt in die interviews: 'Als mijn toekomstig vrouw niet geaccepteerd zou worden, zou ik afstand van de troon doen. Ben ik ook mooi van die verantwoordelijkheid af.' Realiserende wat hij zojuist zei en wat voor indruk hij daarmee gaf, springt hij op en vraagt hij Rubinstein het niet te publiceren. Wie het boekje leest, leest nog veel meer van dit soort uitspraken. Hij vindt dat toekomstige koningschap maar niets.

Als hij in het weekend thuis komt uit het studentencafé in Den Haag, 's nachts rond tweeën, is zijn moeder nog aan het werk. In de werkkamer op de eerste etage bonkt ze dan op de vloer, opdat haar zoon de stereo niet te hard zet en voor het slapen gaan nog even gedag komt zeggen.

Hij merkte ook wat er allemaal van hem verwacht werd, en welke paden hij diende te bewandelen. Misschien wil hij wel helemaal niet studeren in Leiden straks, zegt hij tegen Rubinstein. Misschien wordt hij wel dienstweigeraar. Misschien zal hij wel, en hij zegt het in

alle ernst, portier worden bij een Oostenrijkse kroeg waarvan hij de eigenaar kent, om dan overdag fijn te kunnen skiën. Niks koning Willem.

Rubinstein noemt dat plan 'ontroerend absurd'. Ze heeft het aangehoord en opgeschreven, samen met haar eigen, treffende analyse: 'Uit eigenwaarden protesteert hij, maar uit redelijkheid accepteert hij. Zijn rebelseid heeft geen been om op te staan. Een *rebel without a cause*.'

Het tegensputteren maakt van hem geen dienstweigeraar. Hij meldt zich aan bij de marine en legt de eed af. 'Ik zweer trouw aan de koningin, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstuicht, zo waarlijk helpe mij God almachtig.'

Hij is 'Meneer van Oranje' voor onderofficieren, 'Alexander' voor officieren. Pieter Kok, commandant op de Hr. Ms. Abraham Crijnssen in *Wilem-Alexander, van prins tot koning*: 'Hij leek mij een gezonde Hollandse jongen, zijn ogen stonden goed in zijn hoofd. Willem-Alexander werd officier van wacht en kreeg de verantwoordelijkheid over de navigatie van het schip. Hij voelde dat hij iets zinnigs deed.'

Zijn studie voltrekt zich toch in Leiden. Nota bene aan de universiteit die zijn verre voorvader Willem van Oranje heeft opgericht, begint hij een studie geschiedenis. Hij betreft een woning aan 't Rapenburg 116. Twee deuren verderop zit een groot meisjeshuis.

Overbuurman en studiegenoot Alex de Vries ziet hem vaak na college terugsjokken naar huis, immer achtervolgd door een in valse regenjas gestoken beveiligder, zegt hij in Dorine Hermans' *Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren*. 'De opwinding die het zicht op de kroonprins gaf bij mijn eerstejaars huisgenoten, was waarschijnlijk groter dan Willem-Alexanders studiedrift. Een troonopvolger binnen de stadspoorten leidde er bovendien toe dat moeders massaal hun huwbare dochter inschreven bij de universiteit. En ook op sociëteit Minerva, waar hij lid van werd, liep het storm.'

Een ontgroening doorloopt Willem-Alexander volgens De Vries met gemak, hij had tenslotte zijn ontgroening bij de marine al gehad. Willem-Alexander maakt er vrienden, maar ergert zich ook aan verenigingsgenoten. In studentenblad *Leidraad* zegt hij later: 'Na twee jaar Engeland en twee jaar met de marine de hele wereld over gevaren te hebben, werd mij verteld hoe de wereld in elkaar zit door mensen die niet meer hadden gezien dan hun ouderlijk huis, de middelbare school en een hockeyclub.'

Zo vaak is de prins dan ook niet op de sociëteit. Hij krijgt bovendien veel privéles (vaderlandse geschiedenis, algemene geschiedenis, staatsrecht) en is lid van een Bijbelclub. Predikant Carel ter Linden, die Willem-Alexander nog kent van zijn catechisatie, zit de bijeenkomsten voort. Het wordt een groep van twaalf ('De bende van twaalf') die elke maand bijeenkomt bij iemand thuis.

De avonden gaan volgens een vast patroon: eerst een goed maal, dan een goed glas en vervolgens een goed gesprek. Ter Linden in televisieprogramma *Hoge bomen*: 'We praatten over Bijbelse verhalen, ethische vragen en de actualiteit. 9/11 hield ons bijvoorbeeld zeer bezig: uit wat voor richting binnen de islam komt Bin Laden? Hoe zien wij God? Ik herinner mij dat Willem-Alexander zei: "Een stuwende kracht in de wereld, zonder wie dit leven en deze wereld niet denkbaar zou zijn. Niet een God die bestuurt en bepaalt."'

Willem-Alexander schaatst in 1986 onder het pseudoniem W.A. van Buren (en in Marlboro-jas) de Elfstedentocht

Willem-Alexander traint die tijd ook voor de marathon van New York. Trainer Wim Verhoorn: ‘Ik ontmoette Alexander in zijn studentenhuis. Een studentenhuis zoals je een studentenhuis verwacht: een opgeruimde rotzooi. Het pronkstuk bevond zich in de woonkamer: twee *KLM business lounge*-stoelen. We gingen zitten en hij vertelde dat hij nog nooit in competitievorm gelopen had, maar wel de Elfstedentocht had uitgereden. Waarom hij de marathon wilde lopen heb ik niet gevraagd. Waarschijnlijk een soort grootspraak van jongens onder elkaar: wij gaan de marathon van New York lopen.’

Twee jaar traint Verhoorn Willem-Alexander en wat vrienden. ‘Minstens een keer in de twee weken gingen we de duinen in. Er moesten wat pondjes van af bij ‘m, maar dat ging vanzelf. Hij was erg geëngageerd aan de training, en zorgde dat hij tijd vrij maakte. De groep was leuk en hecht, met een niet-lullen-maar-poetsen-mentaliteit. Er werd afgezien, ik vond het heerlijk als ze mij haatten. Af en toe keek Alexander naar me en zei ik: “Wat is er vriend? Wat hadden we afgesproken? Niet piepen.”

Ik herinner mij trouwens nog dat ik op een dag bijna van de sokken gelopen werd door de koningin, die paardrijd in hetzelfde gebied. “Ha moeder,” riep Alexander.’

In 1992 vliegt Willem-Alexander met zijn loopvrienden en Wim Verhoorn naar New York. ‘Ik liep met Alexander, en ook Gerrie Kneteman liep mee [‘de Kneet’ had zich in de laatste weken bij de koninklijke trainingsgroep gevoegd]. En of je nu koning, keizer of admiraal bent: na 35 kilometer ga je naar de kloten. “Geniet van de pijn!” riep ik naar Alexander. Hij

wist wat afzien was, en liep hem uit. Na afloop hebben we lol gemaakt en zijn we op de foto gegaan als een stel blijde volwassen mannen.'

Met broer Constantijn

Prins Friso zei altijd: ‘Je mag mijn broer wel in elkaar slaan, maar zorg dat hij niet doodgaat, want dan moet ik koning worden.’

Dat bleek niet nodig. Vanwege de kwakkelende gezondheid van zijn vader is hij steeds vaker degene die zijn moeder op staatsbezoeken vergezelt. In 1994 wordt hij geschikt bevonden alleen op een missie te gaan.

Knijff: ‘Het was een van zijn eerste échte klussen ter voorbereiding op het koningschap. Hij zou namens Nederland de felicitaties overbrengen aan Nelson Mandela, die in Zuid-Afrika geïnaugureerd zou worden als president. Dat de prins zou gaan was geen geheim, noch werd het door de Rijksvoorlichtingsdienst aangekondigd. Ik zorgde dat ik op dezelfde avondvlucht zat, liep naar de *business class* en vroeg of ik even met hem mocht praten. Dat mocht, na even twifelen.

Terwijl de lichten van het vliegtuig uitgingen, praatten wij over Mandela. Hij vertelde mij dat hij fel tegen racisme was, en dat hij met zijn maten op feestjes in Wales dikwijls het lied *Free Nelson Mandela* had gezongen. Het was een held voor hem. Daarna ging het over de journalistiek. Ik zei dat ik niet geïnteresseerd was in zijn vriendinnetjes, niet zo lang een verloving nog niet ophanden was althans, en dat ik een zekere afstand wilde bewaren. Dat sprak hem erg aan, want hij had het niet zo op de pers. Na een uurtje praten zei hij: “Zullen we nog wat drinken dan? Ik haal wel iets.”

Op de dag van Mandela’s inauguratie liepen er nogal wat hooggeplaatsten rond: Hillary Clinton, Fidel Castro, Kadaffi, Arafat, en Willem-Alexander dus, dan 27 jaar oud. Knijff en zijn fotograaf hadden zich naar binnen gebluft in het paleis waar de staatshoofden Mandela een voor een zouden feliciteren. Ze moesten plaats nemen in een wachtkamertje.

‘Groothertog Jan van Luxemburg zat daar, herinner ik mij, en iemand met een tijgervel om zijn lichaam en een speer in zijn hand. Toen kwam Willem-Alexander binnen. Hij lachte naar ons en vroeg hoe we dat geflikt hadden, waarna hij zich tot de man met de speer wendde. Hij liep op hem af, begroette hem, ging naast hem zitten en begon enthousiast een verhaal over de Europese Unie, en hoe die de Zulu’s zouden kunnen helpen. Die man bleek de koning van de Zulu’s, Willem-Alexander wist dat. Zijn kennis en professionaliteit op die missie maakten grote indruk op mij.’

Na zijn studie begint min of meer de opleiding tot het koningschap, als ook de profilering van de toekomstige koning. Toenmalig persoonlijk secretaris Jaap Leeuwenburg, volgens ingewijden dé boetseerder van het imago van de prins, had een flinke vinger in de pap. Hij wil Willem-Alexander positioneren als een man met een nader te bepalen deskundigheid.

Die woorden: een nader te bepalen deskundigheid... Het gaf de urgentie aan af te komen van het prins Pils-imago, maar hoe, dat moest nog worden gezien. Een bijeenkomst in Huis ten Bosch moest uitkomst bieden, schrijven Jan Hoedeman en Remco Meijer in *Willem-Alexander, van prins tot koning*: ‘De koningin was aanwezig, prins Claus, grootmeester Floor Kist, minister van Staat Jelle Zijlstra, Willem-Alexanders oud-studiebegeleider Henk Wesseling en nog een aantal anderen. Wesesling vond het “genant” om over iemand te praten terwijl diegene er gewoon bij zat. Iemand opperde het idee dat hij Swahili moest leren spreken. Willem-Alexander zweeg de gehele middag. De sessie mislukte.’

Herman Tjeenk Willink, toen voorzitter van de Eerste Kamer, had op de verjaardag van de koning een indrukwekkende speech gegeven, schrijven Hoedeman en Meijer, over hoe een erfelijk staatshoofd kan bijdragen aan een levende democratie in tijden van vervagende grenzen en voortschrijdende Europese samenwerking. Hem wordt verzocht mee te denken over het vraagstuk: wat te de doen met Willem-Alexander?

De twee ontmoeten elkaar, praten een poosje over wat Willem-Alexander zelf zou willen, en komen tot de conclusie dat hij vooral bij zichzelf moet blijven om een geloofwaardige invulling van de functie mogelijk te maken. Een oriëntatieprogramma langs verschillende beroepsvelden zou hem helpen uit te vinden waar en hoe hij het best tot zijn recht zou komen. Daarbij moet hij vooral met generatiegenoten te maken krijgen. Niet met CEO's en voorzitters van de raad van bestuur, maar met de leiders van de toekomst.

Willem-Alexander ondergaat het allemaal. Rechtshandhaving, het bedrijfsleven, de kunsten; alles komt aan bod. Floris Maljers, voormalig Unilver-topman, staat daarbij aan zijn zijde en zegt later in *Hoge bomen* dat de prins zich altijd goed inlas, de zenuwachtige mensen met wie hij te maken kreeg met een grapje goed op zijn gemak kon stellen en zeer geïnteresseerd was.

Antoine Peters, nu Koninklijk Huisverslaggever bij RTL, ziet dat nu nog terug: 'De prins zoekt het in de details. Hij hoeft niet het algemene praatje te horen, dat weet hij allemaal al. In een fabriek bijvoorbeeld, scant hij de ruimte en zoekt hij naar details van machines waarover hij een vraag kan stellen.'

Het advies van vader Claus wil Willem-Alexander aanvankelijk negeren, omdat adviezen van vaders nu eenmaal genegeerd behoren te worden. Maar zich vastbijten in het watermanagement, is lang geen gek idee. Het zou een goede manier zijn om de harten van de Nederlanders te winnen, en was een van de populairste onderwerpen op de globale agenda.

Jeroen van der Sommeren, tot voor kort directeur van het Netherlands Water Partnership in *Het Parool*: 'Hij heeft zich laten begeleiden door de beste professoren die er op dit gebied in Nederland zijn. Met resultaat. Hij weet alles op dit gebied, in de internationale waterwereld kent iedereen hem en hij heeft sanitatie, een taboe in veel Afrikaanse landen, onder de aandacht gebracht. De waarde daarvan is niet te schatten.' Vader Claus noemt zijn zoon zo nu en dan 'mijn waterzoon'. De nader te bepalen deskundigheid waar Leeuwenburg naar op zoek was, is bepaald.

Het toekomstig koningschap lijkt geaccepteerd, maar af en toe wil hij er nog graag aan ontsnappen. Dat lukt het beste hoog in de lucht, als piloot. Willem-Alexander, die zijn liefhebberij voor vliegen van grootvader Bernhard heeft overgenomen, haalde in zijn studententijd zijn vliegbrevetten.

'Ik doe het echt om eruit te kunnen komen. Ik vind het heerlijk om even weg te zijn. Je kunt met een hoofd vol problemen naar beneden kijken en denken: waar maken we ons druk over, het is toch zo mooi en klein daar beneden.' Bij de KLM maakt hij, onbetaald, veel vliegreizen. Directeur Leo van Wijk in *Willem-Alexander, van prins tot koning*: 'Hij houdt van het praatje voor de passagiers, die niet weten dat hij het is. "This is your co-pilot..."'

Vincent van Hooff, hoofd vliegdiens KLM Cityhopper, in hetzelfde boek: ‘Op meldingstijd komt hij voorrijden, dan drinken we een kop koffie en nemen we de papieren door. Hij is een gewone collega, als de deur van de cockpit dicht gaat. Als we op Bologna moeten tanken, moet hij uit de cockpit hangen om het bonnetje aan te pakken. Daar geniet hij van. In zijn rol als kroonprins gebeuren die dingen niet.’

Volgens Dorine Hermans, die meerdere boeken schreef over het Koninklijk Huis, is Willem-Alexander veelzijdig: ‘Hij kan verlegen blozen maar ook lomp uit de hoek komen. Hij is amicaal en ongemakkelijk. Charmant en geestig. Maar zijn moeder was helemaal een vat vol tegenstrijdigheden, dus daarmee vergeleken valt het nog wel mee.’

‘Hij heeft het koppige van Willem I, het charisma van Willem II en het driftige van Willem III, die overigens ook zo driftig kon zijn dat hij stand te pede ministers executeerde. Wat mij vooral aan Willem-Alexander opvalt, is dat hij zich een goede prins toont als hij er zin in heeft, en koppig tegenstribbelt als hij er geen zin in heeft.’

‘Er komt echt iemand binnen tegenwoordig,’ zegt Antoine Peters. ‘Hij spreekt uitstekend en kan vooral goed omgaan met sporters en ondernemers. Dan is hij oprecht grappig, en erg spontaan. Zijn kennis, zowel in de handel als de topsport, is bijzonder. Zijn omgang met de gewone burger mag nog wel wat lossen. En zoals onze koningin zich zo goed een moeder des vaderlands toonde, zo zie ik in Willem-Alexander nóg niet een vader des vaderlands.’

Rob Knijff ziet dat wel: ‘Zoiets als Koninginnedag zal inderdaad niet zijn favoriete evenement zijn, maar hij kan wel degelijk met gewone mensen omgaan. Ik heb van dichtbij gezien hoe hij in een weeshuis in Brazilië aandoenlijk een arm om die kinderen heen sloeg, en ze naar hun dromen vroeg. Zijn hart ligt echter bij het inhoudelijke, niet bij het ceremoniële.

En wat vooral een kwaliteit is: hij heeft een ongelooflijk netwerk opgebouwd. Hij heeft vrienden in Tanzania en Kenia, bij KLM en bij McKinsey; hij wordt een netwerkkoning.’

Met Maxima in zijn leven, zo zeggen de meeste bronnen die *Esquire* sprak over de toekomstige koning, is er na ontkenning en acceptatie nu de fase van enthousiasme aangebroken. Zijn karakter en deskundigheid is gevormd. Veel liever was hij de architect van zijn eigen toekomst geweest, maar uiteindelijk heeft hij netjes alles gedaan wat op de tekentafel werd uitgetekend voor hem. Hij heeft in Leiden gestudeerd, alle krijgsmachten doorlopen, stages in het maatschappelijke veld gelopen, een eigen deskundigheid verworven en ervaring in talloze staatsbezoeken opgedaan, met vader, met moeder of alleen met beveiliging.

Willem-Alexander zei na zijn afstuderen dat er ‘nergens ter wereld een opleiding is voor kroonprins’ – toch doorliep hij er een. Het vormde hem tot een veelzijdige en intelligente monarch. Tot een moderne netwerkkoning. En voor al wat hij mogelijk nog tekort schiet, voor de oprechte glimlach op Koninginnedag, voor de warme en vertrouwde verschijning als het volk getroost moet worden, is daar zometeen koningin Maxima.